

Academic Article

COMMUNITY-BASED ART EDUCATION: USING ARTS AND CULTURE FOR
EDUCATION COMMUNITY DEVELOPMENT

ศิลปศึกษาฐานชุมชน : การใช้ศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อการศึกษาและพัฒนาชุมชน

Received: May 23, 2025

Revised: October 11, 2025

Accepted: October 24, 2025

Supranee Chomjumjang^{1*}

สุปราณี ชมจุมจัง^{1*}

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

*Corresponding Author, E-mail: nickyjumjang@gmail.com

Abstract

Art education plays a crucial role in transmitting knowledge, fostering understanding and appreciation, and raising awareness of art and culture. Art is a form of expressive human behavior that reflects emotions, feelings, beliefs, and thoughts and conveys them through various forms. Art is a fundamental element of culture that responds to satisfaction, provides a sense of enjoyment, and expresses aesthetic emotions. It also represents the meanings and value systems of cultural societies that have been passed down through generations. Therefore, the art cannot be separated from its cultural and social context—it cannot exist in isolation from its roots. Learning about art and culture is a process that fosters an understanding and appreciation for these fields. This will develop into a collective effort to preserve, promote, develop, recognize, and appreciate the value of cultural heritage through art education, as well as through art activities and the process of linking with social contexts and attitudes. Currently, various concepts, theories, and methods can be applied to community development to align with the changes in the global situation of the 21st century. Community-based Art Education. Therefore, collaboration is essential for raising awareness, fostering appreciation, promoting pride, and driving sustainable development, thereby ensuring the preservation, passing on, and conservation of resources for future generations.

Keywords: Community-based, Art and Culture, Community

บทคัดย่อ

ศิลปะศึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ และการเห็นคุณค่า ตระหนักในศิลปะและวัฒนธรรม เนื่องจากศิลปะเป็นพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ที่แสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึก ความเชื่อหรือความคิดของตน สื่อออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบของวัฒนธรรมในการตอบสนองความพึงพอใจ ให้ความรู้สึกเพลิดเพลิน และการแสดงซึ่งอารมณ์สุนทรีย์ อีกทั้งเป็นตัวแทนของความหมายและระบบคุณค่าของสังคมวัฒนธรรมที่ได้สืบทอดต่อกันมา ดังนั้น ศิลปะจึงมิได้ถูกแยกออกจากบริบททางวัฒนธรรมและสังคมไม่สามารถคงอยู่ได้ด้วยตนเองโดยปราศจากรากเหง้า การเรียนรู้ศิลปะและวัฒนธรรมเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะสร้างความเข้าใจ และก่อให้เกิดความรักและหวงแหนในศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งจะพัฒนาไปเป็นความคิดร่วมมือทำนุบำรุงรักษาพัฒนาตามลำดับ การตระหนักและเห็นคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรมผ่านศิลปะศึกษา กิจกรรมศิลปะและกระบวนการเชื่อมโยงกับบริบททางสังคม เจตคติ ซึ่งในปัจจุบันมีแนวคิด ทฤษฎี กระบวนการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนได้คือ แนวคิดศิลปศึกษาฐานชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกในศตวรรษที่ 21 จึงควรเป็นความร่วมมือกันสร้างความตระหนัก เห็นคุณค่าความภาคภูมิใจ และการพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อให้สิ่งที่มีอยู่คงอยู่ สืบสาน สืบทอด อนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป

คำสำคัญ: ศิลปศึกษาฐานชุมชน ศิลปะและวัฒนธรรม ชุมชน

บทนำ (Introduction)

การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยในมิติทางวัฒนธรรม พบว่า การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชน รวมไปถึงสมาชิกทุกคนในชุมชน สังคม มีความรัก ความหวงแหน และภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง รวมทั้งการมีองค์ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันในมิติทางสังคมทางวัฒนธรรม การพัฒนาวัฒนธรรมเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยการส่งเสริมการนำทุนที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ในด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สินค้าและบริการ บนฐานความรู้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อการอนุรักษ์และเผยแพร่ให้กับคนในสังคม การพัฒนาและเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ อันได้แก่อุทยานประวัติศาสตร์ โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลปะ หอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุแห่งชาติศูนย์วัฒนธรรมและโรงละคร หรือแม้กระทั่งแหล่งเรียนรู้ของชุมชนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อสร้างการเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เห็นคุณค่าของการอนุรักษ์เผยแพร่ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ซึ่งศิลปะและวัฒนธรรมในเชิงศิลปะ คือ ส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมหรือเป็นผลพวงภาพสะท้อนของวัฒนธรรม ศิลปะอาจเป็นวัตถุหรือเป็นปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่เหลือตกทอดอยู่หลังจากที่วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปศิลปะจึงเป็นสิ่งที่มีความหมายอย่างหนึ่งในสังคม ในการสืบค้นจากศิลปวัตถุหรือศิลปะที่เป็นปรากฏการณ์เพื่อแสวงหาความรู้สึกรักคิดและวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมแต่ละช่วงเวลา (Tangcharoen, 1996) การใช้ศิลปะเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงคนในชุมชนเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้บางอย่างระหว่างศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานกับชุมชนนั้น โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมผ่านการจัดกิจกรรมทางศิลปะ โครงการด้านศิลปะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Temiyasilpin (2016) การวิจัยในโครงการศิลปะชุมชนสามแพร่ง เพื่อสร้างความภาคภูมิใจให้ชาวชุมชน เพื่อสร้างพื้นที่ศิลปะและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์วัฒนธรรมชุมชน ซึ่งผลที่ออกมาเป็นที่น่าพอใจ ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขเพื่อการเตรียมความพร้อมให้คนเป็นผู้มีความพร้อมและเป็นคนที่สามารถพร้อมทำงานโดยใช้ความรู้ ปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เปลี่ยนแปลงอย่างคาดไม่ถึงในโลกของ “VUCA World” (Jaithip & Chiarawatthanasuk, 2018) ซึ่งสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การจัดการศึกษาให้เข้ากับพลเมืองได้เรียนรู้ท้องถิ่นของตน แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น นั่นคือ การเรียนรู้

สรรพสิ่งทั้งหลายทั้งมวลอันเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น นอกจากนี้ Demarest (2015) กล่าวว่า การเรียนรู้ในท้องถิ่นเป็นที่รู้จักในฐานะการศึกษา โดยใช้สถานที่หรือชุมชนเป็นฐาน (Place-or Community-Based Education) หัวใจสำคัญของแนวทางนี้คือความสามารถในการโครงการหรือการเรียนรู้ให้เข้ากับชุมชน เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เน้นกระบวนการชุมชนเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ และการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนคติของชุมชนจะเป็นข้อมูลสำคัญในการคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สามารถเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ในสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว ส่งผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืนได้ (Baiyam, 2015)

ดังนั้น ศิลปะศึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ และการเห็นคุณค่า ตระหนักในศิลปะและวัฒนธรรม เนื่องจากศิลปะเป็นพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ที่แสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึก ความเชื่อหรือความคิดของตน สื่อออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบของวัฒนธรรมในการตอบสนองความพึงพอใจ ให้ความรู้สึกเพลิดเพลิน และการแสดงซึ่งอารมณ์สุนทรีย์ อีกทั้งเป็นตัวแทนของความหมายและระบบคุณค่าของสังคมวัฒนธรรมที่ได้สืบทอดต่อกันมา ดังนั้น ศิลปะจึงมิได้ถูกแยกออกจากบริบททางวัฒนธรรมและสังคมไม่สามารถคงอยู่ได้ด้วยตนเองโดยปราศจากรากเหง้า (Wetkam, 2008) การเรียนรู้ศิลปะและวัฒนธรรมเป็นกระบวนการหนึ่งซึ่งสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมของชุมชน ก่อให้เกิดความรักและหวงแหนในศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งจะพัฒนาไปเป็นความคิดร่วมมือทำนุบำรุงรักษาตามลำดับ (Department of Academic Affairs, 1997) ซึ่งช่วยสนับสนุนส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ การตระหนักและเห็นคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรม ผ่านกิจกรรมศิลปะและกระบวนการเชื่อมโยงกับบริบทสังคม มีเจตคติที่ดีต่อศิลปะชุมชน นำไปสู่การเห็นคุณค่าในงานศิลปะและวัฒนธรรมของตนเอง เป็นการบูรณาการเข้ากับการจัดการองค์ความรู้ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ส่งเสริมความยั่งยืน (Sue, 2013) และการใช้ศิลปะศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนในศตวรรษที่ 21 จึงต้องนำเอาองค์ความรู้ทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมที่มีอยู่มาบูรณาการเข้าด้วยกันเชื่อมโยงองค์ความรู้ของชุมชนในด้านศิลปะและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญา รวมไปถึงอัตลักษณ์ความเป็นชุมชนนั้น ๆ กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจึงมีความสำคัญจำเป็นอย่างยิ่ง (Chatphakrat et al., 2018) กล่าวว่า การส่งเสริมคุณลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนโดยมุ่งเน้นการสร้างโอกาสและความเท่าเทียมในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสำหรับประชาชนด้วยการสร้างสื่อ คลังสื่อ และแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนนั้นจะเป็นการนำพาสมาชิกในชุมชน สังคม และประเทศเข้าสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ อันเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคม การเจริญเติบโตการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้มีผู้คนส่วนใหญ่อาจจะไม่ได้ให้ความสำคัญ สำนึกรักในสิ่งที่มีอยู่มากนัก ดังนั้น จึงควรที่จะธำรงไว้ซึ่งทุนทางวัฒนธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่มีอยู่โดยใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปะศึกษาที่เป็นตัวเชื่อมโยงให้สมาชิกภายในและภายนอกชุมชน ร่วมกันสร้างพัฒนาสิ่งที่มีอยู่ให้คงอยู่ สืบสาน สืบทอด อนุรักษ์ ให้อยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

ศิลปะและวัฒนธรรมกับการพัฒนาชุมชน

ศิลปะและวัฒนธรรม (Art and Culture) เป็นสิ่งสำคัญขั้นพื้นฐานและเป็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ทั้งในโลกปัจจุบันและอนาคตที่จะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์ การยกระดับจิตวิญญาณให้มีความละเอียด พัฒนาภูมิปัญญา และนำไปสู่ความเป็นอิสระทางปัญญาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ในปัจจุบันสังคมโลกพัฒนาสู่สังคมโลกาภิวัตน์ที่เชื่อมโยงกันทั่วโลกเพื่อการก้าวไปสู่โลกใหม่ที่มีพลวัตตลอดเวลา ศิลปะและวัฒนธรรมในปัจจุบันควรได้รับการดูแล ส่งเสริม และสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาอยู่เสมอ ความต่อเนื่องไปอย่างไม่ขาดตอนเพื่อต่อยอดภูมิปัญญาทางศิลปะและวัฒนธรรมจากอดีตไปสู่ปัจจุบัน สร้างสรรค์ สะสม และสร้างต้นทุนใหม่ทางวัฒนธรรม พัฒนาสังคมให้เกิดเป็นสังคมที่มีคุณภาพมีประโยชน์ต่อชาติในด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและศิลปะและการบันเทิงให้รู้เท่าทันและก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกในด้านศิลปะและวัฒนธรรม (Chanhom, 2009)

ชุมชนในความหมายทางสากลและนักคิดของตะวันตก ได้ให้ความหมายทั้งที่คล้ายคลึงและแตกต่างกับความหมายของนักวิชาการไทย ชุมชนว่า เป็นดินแดนแห่งการรวมตัวทางสังคมที่เป็นการสมัครใจก่อขึ้นเองโดยประชาชน ส่วนใหญ่แล้วสนับสนุนตนเองและอยู่ในกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น ชุมชนประกอบด้วยองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงกลุ่มความสนใจ (ชมรม) กลุ่มวัฒนธรรมและศาสนา สมาคมนุรักษ์ หรือพัฒนาสังคม/กลุ่ม ดังนั้น หากพิจารณาภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีแล้วนั้น หมายถึง เทคนิควิทยาพื้นบ้านได้ด้วย โดยสถานวิจัยสังคมได้ให้คำจำกัดความว่า เทคโนโลยีนั้นเป็นความรู้ว่าจะทำสิ่งต่าง ๆ อย่างไร โดยมีองค์ประกอบ 2 ประการคือ เครื่องมือในการทำสิ่งนั้น ๆ และกระบวนการขั้นตอนในการทำสิ่งนั้น ๆ ซึ่งสามารถแยกได้ในลักษณะความรู้ที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ที่มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและความจำเป็นในท้องถิ่น เช่น การประยุกต์ใช้พลังงาน สัตว์ และธรรมชาติ ตลอดจนองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นหรือชุมชน และเป็นทางเลือกในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นหรือชุมชน การประยุกต์แนวความคิดที่เป็นมรดกของคนไทยในการประกอบอาชีพ โดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลักการพัฒนากิจกรรมหรืออาชีพของชุมชน เช่น แลปพื้นที่หรือท้องถิ่นใดเป็นที่ราบลุ่ม กิจกรรมของชุมชนก็คือ การทำนา หรือการปั้นโอ่งและตุ่มน้ำจากดินเหนียว หรือการแกะสลักไม้เป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ โดยใช้ไม้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tunyaboontarakun (2022) ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในรายวิชาสื่อและวัสดุทางศิลปะเพื่อส่งเสริมการสร้างผลงานศิลปะของนักศึกษาศิลปศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Suriyan (2017) ศึกษารูปแบบการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ฐานชุมชนในรายวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่า ผลการพัฒนาการเรียนรู้ออกแบบตามแนวคิดการเรียนรู้ฐานชุมชนมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ชุมชน นักศึกษา อาจารย์ เนื้อหาการออกแบบ การสร้างชิ้นงาน และมี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นเตรียมการ 2) ขั้นลงชุมชน 3) ขั้นออกแบบ 4) ขั้นสร้างชิ้นงาน และ 5) ขั้นประเมินผล และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tunyaboontarakun et al. (2022) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนลาดพร้าว เป็นกระบวนการดำเนินการตามแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมซึ่งมี 4 ขั้นตอนคือ ขั้นวางแผน ขั้นดำเนินการตามแผน ขั้นสังเกตการณ์ และขั้นสะท้อนผล โดยมีสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันพัฒนาตามแผนปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง 3 วงรอบกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนามีทั้งกิจกรรมศิลปศึกษาและกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นกิจกรรมบูรณาการระหว่างการเรียนรู้การสอนทัศนศิลป์ นาฏศิลป์ และกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่บูรณาการกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของชุมชน เพื่อตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชน ผลของการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ปรากฏว่าการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปะและวัฒนธรรมบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ โดยข้อบ่งชี้ของการบรรลุผลเชิงปริมาณคือ การได้แผนปฏิบัติการพัฒนาและเกิดกิจกรรมทั้งกิจกรรมศิลปศึกษาและกิจกรรมทางวัฒนธรรม จากการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ ได้แก่ พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางบวกของชุมชน คือ การเกิดการมีส่วนร่วมในการทำแผนปฏิบัติการ ความเป็นระบบในการทำงานพัฒนาร่วมกัน และศักยภาพในการทำงานร่วมกันของคนในชุมชนพัฒนาให้มีเครือข่ายความร่วมมือมากขึ้น นอกจากนี้การพัฒนาตามแผนปฏิบัติการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนลาดพร้าว ยังส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ของสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เด็ก เยาวชน และผู้เข้าร่วมโครงการ คือ ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะและ เจตคติ จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ดีขึ้นทำให้ระบบความสัมพันธ์ในชุมชนพัฒนาไปในทางบวกและทำให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะในการทำงานให้ชุมชนโดยองค์รวมมากขึ้น

การขับเคลื่อนศิลปะและวัฒนธรรมโดยชุมชนและเพื่อชุมชน

ในปัจจุบันศิลปะกับชุมชนในประเทศไทย เป็นกระแสนิยมอย่างมากในประเทศไทยความคิดทางด้านศิลปะชุมชนก็เริ่มชัดเจนขึ้นในช่วงเวลานี้เช่นกัน จากการเริ่มคำนึงถึงความสามารถของศิลปะที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะได้อย่างแท้จริงจึงเป็นที่มาของการเกิดโครงการในรูปแบบการจัดกิจกรรมทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม อันนำมาเป็นสื่อกลางเพื่อก่อให้เกิด

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเริ่มแรกจัดขึ้นโดยกลุ่มองค์กรต่าง ๆ และเริ่มปรากฏขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมประมาณทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา จากการตระหนักถึงภาวะความเสื่อมสลายของพื้นที่ชุมชนทั้งในชนบท และในย่านเมืองเก่าของกรุงเทพมหานคร (Temiyasilpin, 2016) ดังตัวอย่าง โครงการสนุกกับถนน พื้นที่ชุมชนพระอาทิตย์ ในปี พ.ศ. 2541 เป็นกิจกรรมของกลุ่มบางกอกฟอรัมที่นับว่าส่งผลให้เกิดการตื่นตัวในการฟื้นฟูชุมชน โดยเฉพาะชุมชนพระอาทิตย์ และย่านบางลำภู ผ่านกิจกรรมการ ปิดถนน เพื่อให้ กลุ่มคน ชุมชน และองค์กร ได้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย อันส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนที่กำลังถูกลดทอนคุณค่า โครงการนี้ถือเป็นโครงการนำร่อง และทำให้เกิดกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวตามมาอีกหลายโครงการ ดังนี้

1. โครงการถนนเด็กเดิน เกิดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ.2554 เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยกลุ่มเด็กในชุมชนนางเลิ้ง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวรายล้อมไปด้วยปัญหาสภาพแวดล้อม การปนเปื้อน ความรุนแรง การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และโรคเอดส์ที่เยาวชนในชุมชนเผชิญกับปัญหาดังกล่าว โครงการนี้จึงเกิดขึ้น โดยการร่วมมือกันของคนระหว่างวัยในชุมชน ด้วยการทำงานบนพื้นฐานของปัญหาซึ่งเป็นโจทย์ใหญ่ และนำเอาศิลปะ และวัฒนธรรมที่มีในชุมชนมากล่อมเกลามาให้คนในชุมชนรู้สึกมีคุณค่า

2. โครงการศิลปะในซอย ณ ชุมชนกุฎีจีน ในปี พ.ศ.2554 เทศกาลศิลปะ ในซอย เป็นเทศกาลต่อเนื่องจากโครงการแผนที่มีมรดกวัฒนธรรมมีน้ำบางกอก โดยสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งตระหนักถึงปัญหาการเสื่อมคุณค่าของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมดั้งเดิม อันเป็นผลจากความเจริญของเมือง สังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำศิลปะ มาเป็นเครื่องมือในการสร้างแรงกระตุ้นให้ชาวชุมชน ประชาชนทั่วไป และหน่วยงานทุกภาคส่วนเกิดความสนใจในการร่วมกันอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมอันมีคุณค่าของชุมชน โครงการนี้ได้มีวิวัฒนาการเรื่อยมาจนสามารถสร้างความร่วมมือของภาคีภายใน บ.ว.ร. (บ้าน-วัด-โรงเรียน-ราชการ) และภาคีภายนอก (กลุ่มศิลปิน ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมต่าง ๆ) และในปัจจุบันก็ได้รับการพัฒนาโครงการเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน (Chuangphichit, 2021)

3. โครงการศิลปะชุมชนในพื้นที่ชนบทห่างไกล เสียงสะท้อน: 476 กิโลเมตร ในปี พ.ศ.2551 ดำเนินโครงการโดยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ เป็นโครงการศิลปะร่วมสมัย ที่ใช้สื่อศิลปะเข้าไปช่วยเสริมสร้างความสนใจและสำนึกในชุมชน ให้เกิดความรักและหวงแหนวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนซึ่งเป็นความร่วมมือกันระหว่างคณะผู้จัดงาน ภัณฑารักษ์ นักศึกษา ศิลปิน และชาวบ้าน ณ หมู่บ้านกกจำปา หมู่บ้านทุ่งเท็ง และหมู่บ้านโป่ง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

4. โครงการมาจาก (คนละ) ฟากฟ้าของเพิงผา: สู่อารยะสายแบ่งของวิถีวิทยาทางโบราณคดี วิทยาลัยนานาชาติ และมาภายในศิลปกรรม ในปี พ.ศ. 2553 เป็นโครงการที่ต่อยอดจากงานวิจัยโครงการโบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน สร้างเครือข่ายการสร้างสรรคในแง่องค์ความรู้ ทางวิชาการ ความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และงานสร้างสรรค์ศิลปะระหว่างกลุ่มชาวบ้านต่างชาติพันธุ์ กับคนที่อาศัยอยู่ในเมือง เข้ามาร่วมกันทำกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์มรดกทางโบราณคดีที่ถูกขุดค้นพบในชุมชน ณ แหล่งโบราณคดีเพิงผาถ้ำลอด และเพิงผาบ้านไร่อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

5. โครงการเทศกาลศิลปะเพื่อสิ่งแวดล้อม และชุมชน 13 ปี คลิตี้ ชีวิต สายน้ำ ความหวัง ณ หมู่บ้านคลิตี้ล่าง จังหวัดกาญจนบุรี ในปี พ.ศ. 2554 เป็นโครงการที่เข้าไปช่วยเหลือชุมชนที่เผชิญกับปัญหาและไม่ได้รับความเป็นธรรม ดังเช่นชุมชนคลิตี้ล่างซึ่งเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยงที่อยู่ลึกเข้าไปในป่ากว่า 200 กิโลเมตรจากตัวเมืองที่เผชิญปัญหาด้านมลภาวะและสุขภาวะจากแหล่งน้ำที่ปนเปื้อนสารตะกั่ว จากการปล่อยน้ำเสียลงสู่ห้วยคลิตี้จากเหมืองและโรงงานแต่งแร่ที่ลักลอบเปิดในป่า โครงการนี้จึงเกิดขึ้นเพื่อทำให้เกิดการตื่นตัวจากภายนอกให้รับทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และนำไปสู่กระบวนการยุติธรรมแก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

6. โครงการนิทรรศการศิลปะร่วมสมัย พิพิธภัณฑสถานเฉพาะกาล (Pop-up Museum) ในปี พ.ศ.2557 ดำเนินงานโดย Baan Noorg Collaborative Arts & Culture เกิดขึ้นในอำเภอนองโพ จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ คือ กลุ่มไทย-ยวน และชาวเมียนมาร์ เป็นโครงการนำร่องการศึกษาศิลปวิทยาการนอกโรงเรียน: วันหยุด เรียน

ที่ผสมผสานความร่วมมือระหว่างชุมชน นักศึกษา ศิลปินรุ่นใหม่ศิลปินนานาชาติ ผู้ชำนาญการเฉพาะทางนักวิชาการทฤษฎีศิลปะ ภัณฑารักษ์ และผู้สนใจทั่วไป เปิดพื้นที่การเรียนรู้ ทางเลือก ทดลองและแลกเปลี่ยนความรู้ศิลปะร่วมสมัย พัฒนาต้นแบบ การขับเคลื่อนศิลปะและวัฒนธรรมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมและความร่วมมือกัน

การเรียนการสอนศิลปศึกษาเพื่อไปสู่การบูรณาการและเชื่อมโยงกับศาสตร์ทุกสาขาวิชา ศิลปะเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างทักษะความรู้ เสริมสร้างประสบการณ์ ความเข้าใจ เพื่ออธิบายองค์ความรู้ การสร้างสรรค์ และเพื่อแสดงออกถึงสุนทรียภาพ นอกจากนี้ศิลปะยังเป็นสิ่งเชื่อมโยงการเรียนรู้วัฒนธรรมในสังคม ศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสอนศิลปศึกษามุ่งเน้นไปที่ด้านจิตใจ กระบวนการมีส่วนร่วม รวมไปถึงเจตคติที่ดี การให้ผู้เรียนพิจารณาถึงที่มาของศิลปะรูปแบบต่าง ๆ (Input) ช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์งานออกมาได้ (Output) ศิลปะศึกษากับการบูรณาการไปสู่การเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยอาศัยชุมชนหรือแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนเป็นฐานร่วมด้วย วิธีการที่มุ่งผลลัพธ์การปฏิบัติงานเป็นฐาน การบูรณาการข้ามศาสตร์เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่หรือองค์ความรู้ใหม่ นอกจากนี้ยังมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศร่วมกับการจัดการเรียนรู้และนำสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตจริงมาเชื่อมโยงเนื้อหา กิจกรรม สื่อ แหล่งเรียนรู้ และแหล่งสารสนเทศและการวัดประเมินผลโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์และเป็นผู้ร่วมสร้างนวัตกรรม เน้นพัฒนาทักษะทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติจริงและผู้เรียนสามารถที่จะนำความรู้หรือประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งศิลปะศึกษา : ศิลปะและวัฒนธรรมกับการพัฒนาชุมชนบูรณาการโดยมีหลักสำคัญ คือ การเรียนรู้ผ่านการบูรณาการการปฏิบัติจริงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Management) กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามความสนใจ ความสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาสาระของศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความรู้ ทักษะ และเจตคติไปสร้างงานและแก้ปัญหาที่พบในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม รวมถึงการใช้ชุมชนเป็นฐานจากทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) กำหนดไว้ 4 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ (Concrete Experience: CE) โดยเชื่อว่าการเรียนรู้ที่แท้จริงจะเริ่มต้นเมื่อผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้สัมผัส “ธรรมชาติที่แท้จริงขององค์ความรู้นั้น 2) การสะท้อนการเรียนรู้/ทบทวนการเรียนรู้ (Reflective Observation: RO) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจะมีการสะท้อนคิด (Reflection) กระบวนการเรียนรู้จะต้องมีการจัดสรรเวลาให้ขั้นตอนนี้อย่างเหมาะสมเนื่องจากเป็นธรรมชาติของผู้เรียนที่จะต้องมีการสะท้อนคิดอยู่ตลอดเวลา 3) การสรุปองค์ความรู้ (Abstract Conceptualization: AC) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจัดวางองค์ความรู้ใหม่ผสมกับองค์ความรู้เก่าด้วยตนเอง และ 4) การประยุกต์ใช้ความรู้ (Active Experimentation: AE) ผู้เรียนจะลงมือปฏิบัติอีกครั้งเพื่อพิสูจน์การเรียนรู้ของตนเองว่าเข้าใจถูกต้องหรือไม่ เพื่อรวบรวมสิ่งที่เรียนรู้ที่ถูกต้องหรือสิ่งที่ควรปรับปรุงสำหรับการดำเนินการเรียนรู้

สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้มีความจำเป็นอย่างมากต่อระบบการศึกษาในสถานการณ์การเรียนรู้ที่จำเป็น คือ การสืบเสาะหาความรู้และข้อเท็จจริงเป็นฐาน (Inquiry-Based Learning หรือ Discovery-based Learning) การเรียนรู้ที่เป็นเครือข่าย (Networked Learning) การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การเรียนรู้ที่ผู้เรียนกำหนดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) การเรียนรู้โดยการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) การเรียนรู้ที่มีลักษณะการประสานงานกันและร่วมมือกัน (Cooperative/Collaborative Learning) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อครูผู้สอนและผู้เรียน ช่วยยกระดับการศึกษาและสื่อสารได้ทั่วโลก ช่วยให้เข้าถึงแหล่งทรัพยากรสารสนเทศที่หลากหลายได้ และช่วยให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมีเจตคติที่ดีต่อเทคโนโลยีสารสนเทศจะช่วยปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ได้ดีและมีการบูรณาการทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพพลจะช่วยให้เกิดการตกผลึกนวัตกรรมทางการศึกษาได้ (Saengpraew, 2025)

การเรียนรู้ผ่านการบูรณาการชุมชนเป็นฐาน

การเรียนรู้โดยใช้สถานที่ที่เป็นฐานหรือชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Education) เป็นแนวคิดเชิงบูรณาการที่เกิดการสอนที่เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนและสิ่งแวดล้อม รูปแบบการสอนโดยมุ่งเน้นประสบการณ์ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยใช้รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้มีลักษณะ ดังนี้ 1) โครงการวัฒนธรรมชุมชน (Resonant with Communities Project) เป็นการสะท้อนคุณค่าประเพณีประวัติศาสตร์ค่านิยมและภาษาที่สร้างขึ้นของชุมชน การผสมผสานกิจกรรมเนื้อหาของหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม 2) โครงการปฏิบัติการชุมชน (Community Action Project) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการชุมชนในกระบวนการวางแผนกิจการในชุมชน การมีส่วนร่วมในปัญหาชุมชนแบบเจาะจงและการมีส่วนร่วมต่อปัญหาชุมชนในรูปแบบสถานที่ที่เป็นฐาน (Place-Based Education) เพื่อออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based learning) ในการจัดการเรียนรู้ และ 3) โครงการศิลปะชุมชน (Art and Community Project) รูปแบบของการอุปมาอุปไมยผ่านเทคนิคการทำงานศิลปะ เพื่อขัดเกลาจิตใจคนในสังคม โดยศิลปิน นักการศึกษาศิลปะ การมีส่วนร่วมทั้งเด็กและผู้ใหญ่ที่แสดงในสื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น การจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาควรปลูกฝังรากแก้ววัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่คุณค่าโดยเริ่มจากฐานครอบครัวชุมชน ตามแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด DBAE ดังนี้

1. ศิลปะปฏิบัติ แนวทางการนำเสนอองค์ความรู้ทางศิลปะเน้นการปฏิบัติสร้างผลงานด้วยตัวเอง ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์จากประสบการณ์ และพัฒนาผลงาน เข้าใจวิธีการของศิลปินในการสร้างผลงาน การแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน
2. ประวัติศาสตร์ศิลป์ ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองจากสภาพแวดล้อมของผู้สอนหรือแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น โดยการค้นคว้าสืบเสาะหาความรู้จากสถานที่สำคัญ ซึ่งเกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา สังคมและวัฒนธรรม
- 3.สุนทรียศาสตร์ ความงามของศิลปะ การจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดการเชื่อมโยงแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับความงาม ประวัติที่มา การผลิต หรือยุคสมัยของงานศิลปะ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับความงามอย่างลึกซึ้งมีเหตุผลเป็นธรรมชาติยิ่งขึ้น
4. ศิลปวิจารณ์ การนำเสนอความคิดของตนเองที่ทำให้เกิดแรงบันดาลใจ คุณค่าจากงานศิลปะ แนวคิดในการสร้างงานและการปรับปรุงแนวทางในการแสดงออกในผลงาน ความคิดสร้างสรรค์ แนวคิดใหม่ เทคนิคใหม่ที่ค้นพบในผลงาน การเชื่อมโยงผลงานศิลปะกับประสบการณ์ทางศิลปะที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ รวมทั้งผลงานศิลปะที่แสดงความคิดและวิธีการของศิลปิน ศิลปะศึกษาเป็นการบูรณาการการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อสนับสนุนผู้เรียนให้เข้าใจ รู้คุณค่า พัฒนาท้องถิ่น (Promchinda et al., 2021)

การพัฒนาท้องถิ่นให้ยั่งยืนจากพื้นฐานชุมชน (Community-Based Learning) คือ หน่วยงานย่อยของสังคม กระบวนการทางปัญญา การศึกษาความร่วมมือเพื่อเป้าหมายเดียวกันในการพัฒนาท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่น ย่อมเป็นหนทางและจุดร่วมที่นำไปสู่แนวทางพัฒนาประเทศ การสนับสนุนส่งเสริมองค์ความรู้ ประชาชนชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะศึกษา และการบูรณาการประยุกต์ในทุกมิติของการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมโดยการเกื้อหนุนอย่างกลมกลืนจะทำให้ท้องถิ่นและชุมชนพึ่งพาตนเองได้ สร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม การแก้ปัญหาและการพัฒนาอย่างยั่งยืนในกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการพัฒนาขีดความสามารถและสมรรถนะการเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ศิลปะศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาท้องถิ่น การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับประยุกต์ใช้เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน เชื่อมโยงบูรณาการท้องถิ่นกับวัฒนธรรมที่สะท้อนบริบทชุมชน ข้าว ผ้า ยา วัด จากผลลัพธ์การเรียนรู้ โดยท้องถิ่นเป็นฐานร่วมกับการสร้างผลการเรียนรู้วัดและการประเมินเพื่อการพัฒนาจากผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ในทุกขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะเห็นถึงพัฒนาการและวิธีการดำเนินการเพื่อจัดการกับปัญหาในกิจกรรมการเรียนรู้จนกระทั่งเกิดองค์ความรู้จากการลงมือปฏิบัติเพื่อนำไปสู่สมรรถนะการเรียนรู้ การกำหนดแนวทางการบริหารงานและการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ชุมชนและท้องถิ่น ปัจจุบันประเทศ

ไทยได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติเพื่อเป็นแผนแม่บทในการพัฒนาประเทศระยะยาว 20 ปี โดยวางแนวทางการพัฒนาที่ต้องดำเนินอย่างต่อเนื่องภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 คือ 5 ปีแรกของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ ให้บรรลุเป้าหมายในระยะยาวควบคู่กับกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ แนวทางการพัฒนาประเทศจึงเกิดความเชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่องและนำไปสู่ความยั่งยืนอย่างเหมาะสม

การจัดการเรียนรู้จึงมิใช่เพียงการพัฒนาในทักษะปฏิบัติ หรือผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการอย่างเดียวเท่านั้น แต่ต้องตอบสนองและแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชน (Social Responsibility: SR) การออกแบบการจัดการเรียนรู้จึงเป็นประเด็นท้าทาย คือจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะและผู้เรียนเป็นผู้สร้างนวัตกรรม รวมถึงกันทุกภาคส่วนทั้งครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อจัดการเรียนรู้ ร่วมแก้ปัญหาชุมชนในท้องถิ่น ร่วมรับผิดชอบต่อผลการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน มุมมองกระบวนทัศน์ใหม่ที่เน้นการบริการสังคม โดยผู้เรียนจะได้รับความรู้ การพัฒนาความสามารถจากการปฏิบัติจริง เกิดทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์จากการทำงานร่วมกัน สอดคล้องตามนโยบาย Thailand 4.0 (Na Sunthon, 2018)

บทสรุป

ศิลปศึกษาฐานชุมชนนั้น มีการศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญในการเตรียมพร้อมสำหรับการพัฒนามนุษย์สำหรับการดำรงเปลี่ยนแปลง ในความก้าวหน้าและความผันผวน การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาการบูรณาการจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ตอบสนองต่อทักษะชีวิตในศตวรรษที่ 21 การทำงาน การพัฒนาศักยภาพมนุษย์และความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยศาสตร์และศิลป์ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนหรือสถานที่เป็นฐานจึงเป็นสิ่งสำคัญมากในกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม ต้องคำนึงถึงการสร้างให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ ความเห็นอกเห็นใจ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดเชิงออกแบบ การคิดเชิงวิพากษ์ และสร้างนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับตลาดแรงงาน สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ และพัฒนาโลก ตามแนวพระราชดำริ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ภาพการศึกษาในอนาคตในการขับเคลื่อนและแข่งขัน สิ่งที่ต้องส่งเสริมและพัฒนาควบคู่กันคือความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา และสถานที่ทำงาน เพื่อสร้างสมดุล คำนึงหลักจริยธรรม ความหลากหลาย ความยั่งยืน นอกจากนี้การมีประสบการณ์และรสนิยมทางศิลปะ ตลอดจนการบ่มเพาะให้ผู้คนมีรสนิยมและคุณภาพชีวิตที่ดีจึงควรเริ่มต้นจากการให้ผู้คนมองเห็นคุณค่าและความงามที่เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ ของมนุษย์ ซึ่งผลงานศิลปะนั้นประกอบขึ้นจากทัศนธาตุที่เป็นเครื่องมือสื่อสารให้ผู้อื่นมองเห็นเข้าใจและสัมผัสได้ถึงสุนทรียธาตุในวัตถุศิลปะที่ประกอบด้วย 1) ความงาม (Beauty) ที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจ 2) ความแปลกหูแปลกตา (Picturesqueness) ที่ก่อให้เกิดประสบการณ์ทางปัญญาด้วยรูปทรงและอารมณ์ส่งผลให้เกิดความประสบการณ์แปลกใหม่ 3) ความเลอเลิศ (Sublimity) ที่สร้างความอัศจรรย์ต่อจิตใจแก่ผู้ชม โดยใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือการส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสชื่นชม สร้างสรรค์ ตลอดจนตระหนักถึงคุณค่าของศิลปะ ศิลปะศึกษาจึงทำให้ศิลปินมีความรู้และสามารถสร้างผลงานศิลปะที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ถ่ายทอด บูรณาการประยุกต์ใช้ รวมไปถึงการบูรณาการเพื่อให้เกิดศิลปะสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ ตามยุคสมัย จนเกิดทักษะและความชำนาญในการสร้างสรรค์ผลงาน สามารถสังเคราะห์เป็นความรู้เฉพาะตนและถ่ายทอดเป็นองค์ความรู้ที่มีมูลค่าได้ และ ประยุกต์ใช้ในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ ทั้งผู้สอนและผู้เรียนต้องปรับตัวใหญ่สอดคล้องกับสาขาวิชาชีพ ความถนัด และสิ่งที่ห้องเรียนในยุคใหม่ผู้เรียนศิลปะต้องได้รับการส่งเสริมทักษะจำเป็นในการเป็นผู้ประกอบการศิลปะทั้งด้านความคิด ทัศนคติที่เห็นคุณค่าในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่สื่อสารกับผู้ชม เพื่อสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลงานศิลปะอันแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของผลงานศิลปะและสุนทรียะรูปแบบต่าง ๆ ของศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานและผู้ชมผลงานตามรสนิยมที่หลากหลายในรูปแบบอื่น ๆ ต่อไป

References

- Baiyam, P. (2015). *Development of a model for using appropriate local learning resources for educational management in primary level* (Doctoral dissertation, Kanchanaburi Rajabhat University). [in Thai]
- Chanhom, W. (2009). *Development of online learning of local arts and culture knowledge*. *Journal of Fine Arts*, 111–135. [in Thai]
- Chatphakrat, T., Suwatthiphong, C., & Wongamat, W. (2018). *Development of a learning resource model: Smart community in the 21st century to promote lifelong learning characteristics of the people*. National Research Council of Thailand. [in Thai]
- Chuangphichit, T. (2021, July 30). *Archaeologist and leader of the Rongkram community* [Interview]. [in Thai]
- Demarest, B. A. (2015). *Place-based curriculum design: Exceeding standards through local investigations*. Routledge.
- Department of Academic Affairs. (1997). *Aesthetics of art and culture*. Teachers Council Printing House. [in Thai]
- Jaithip, C., & Chiarawatthanasuk, K. (2018). *The potential of business leaders in a global situation with volatility, uncertainty, complexity and ambiguity*. *Journal of Business Management, Burapha University*, 7(1), 1–14. [in Thai]
- Na Sunthon, T. (2018). *USE – Service learning model: Towards student development in the Thailand 4.0 era*. *Chulalongkorn Journal of Education*, 46(3), 325–344. [in Thai]
- Promchinda, P., Pichayapaiboon, P., & Sangvanich, K. (2021). *Art education: From worthiness to value through online businesses*. *Journal of MCU Peace Studies*, 10(4), 1840–1855. [in Thai]
- Saengpraew, D. (2025). *Flexible learning: Enhancing learning opportunities in higher education in the digital age*. *Journal of Education, Prince of Songkla University, Pattani Campus*, 36(1), 25–36. [in Thai]
- Sue, W. (2013). *Knowing your place in the world: How place and culture support and obstruct educational aims*. *Cambridge Journal of Education*, 43(3), 413–433.
- Tangcharoen, W. (1996). *Art education* (2nd ed.). Odeon Store. [in Thai]
- Temiyasilpin, N. (2016). *Samphraeng community art* (Master's thesis, Silpakorn University). [in Thai]
- Thanyabuntrakul, P., Phonprasert, A., & Pathumcharoenwattana, W. (2019). *Developing an art education curriculum using place as a base to create arts and cultural innovations in suburban communities*. *Silpakorn University Journal*, 12(4), 1–18. [in Thai]
- Tunyaboontrakun, P. (2022). *Development of art activities using community-based learning in media and material of art course to enhance art creation of art education students*. *Silpakorn Journal of Educational Research*, 14(1), 83–100. [in Thai]
- Wetkam, C. (2008). *Visual arts learning management based on community culture*. Chulalongkorn University Press. [in Thai]